

Mají být zkoušky na vysoké škole přezkoumatelné soudem?

VOJTECH ŠIMÍČEK

Jedním z témat, které si zaslouží diskusi i na stránkách Universitas, je otázka možného soudního přezkumu zkoušek na veřejnoprávní vysoké škole. Domnívám se, že vhodným základem této diskuse mohou být dvě soudní rozhodnutí: prvním je rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2009, sp. zn. 9 As 1/2009 (www.nssoud.cz), a druhým náleží německého Spolkového ústavního soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 1 BvR 812/09 (www.bverfg.de). Přitom určitě není náhodou, že se oba případy týkaly studentů právnických fakult, a ne např. studentů archivnictví.

Kauzu řešenou Nejvyšším správním soudem inicioval student pražské právnické fakulty, který neprospěl u státnicové zkoušky. Proti tomuto hodnocení se písemně ohradil a požadoval změnu klasifikace z „neprospěl“ na „dobře“, omluvu od dvou zkoušejících a zpracování procesního postupu státních zkoušek do budoucna. Tato žádost byla vyřízena dopisem děkana. Jeho dopis považoval neúspěšný student za rozhodnutí, napadl je žalobou, nicméně Městský soud v Praze ji odmítl jako nepřipustnou, neboť se nejednalo o správní rozhodnutí vydané správním orgánem.

Nejvyšší správní soud při následném přezkumu tohoto usnesení městského soudu konstatoval, že student při konání státní zkoušky nemá právo na „výsledek“, nýbrž na „řádný proces“. Hodnocení vědomostí proto náleží pouze zkušební komisi a toto je ze soudního přezkumu vyloučeno. Připustil však, že „v závislosti na zjištěném porušení podmínek „řádného procesu“ stanovených pro konání státní závěrečné zkoušky (či jiné zkoušky) by bylo možné např. z důvodu neúplného či chybného obsazení zkušební komise, případně jiného porušení pravidel stanovených právními či studijními předpisy, rozhodnout o anulaci příslušné zkoušky (práva studenta by byla obnovena analogicky v souladu s § 68 odst. 5 zákona o vysokých školách)“. Důležitý na tomto judikátu je tedy právní závěr, podle něhož rozhodnutí orgánu veřejné vysoké školy o průběhu zkoušky je rozhodováním o právech a povinnostech studenta a jako takové je principiálně soudně přezkoumatelné. Tento přezkum je nicméně omezen na proceduru průběhu zkoušky a soud není oprávněn hodnotit její obsah, tj. např. položené otázky, jejich náročnost, správnost odpovědí na ně apod.

„Německý případ“ se týkal studentky práv, která neuspěla u první státnicové zkoušky v Dolním Sasku; závěr soudů však šel výrazně dále, než tomu bylo v případě „českém“. Jako nedostatečná zde totiž byla hodnocena klauzurní práce z civilního práva, a to zejména proto, že předložený případ stěžovatelka řešila jako nárok plynoucí z kupní smlouvy, a nikoliv jako smlouvu o půjčce. [Hned na tomto místě je třeba upozornit na zásadní rozdíl německé a české

právní úpravy: stěžovatelka zde totiž napadla rozhodnutí dolnosaského Ministerstva spravedlnosti o tom, že nesložila předmětnou zkoušku, nikoliv přípis (rozhodnutí) děkana, jak tomu bylo v případě předchozím.]

Následnou žalobu zamítl správní soud s odůvodněním, že stěžovatelka nemá nárok na nové hodnocení. Konstatoval totiž, že u přezkumu rozhodnutí o zkoušce je třeba rozlišovat mezi odbornými otázkami (*Fachfragen*) a specifickým zkušebním hodnocením (*prüfungsspezifische Wertungen*). Zatímco odborné otázky podléhají plné soudní kontrole z hlediska jejich správnosti popř. obhajitelnosti (tzv. prostor pro odpovědi, *Antwortspielraum*), jednalo se podle správního soudu v daném případě spíše o námitky brojící proti specifickému zkušebnímu hodnocení. Zde však náleží konečné rozhodnutí zkoušejícím a soud je oprávněn toliko přezkoumat, zda nepřekročili svůj hodnotící prostor např. tím, že vznikly procedurální chyby, vycházelo se z nesprávných skutkových okolností, byla porušena obecná hodnotící kritéria anebo se zkoušející nechali vést úvahami nesouvisejícími s danou věcí. Žádná z těchto situací však podle správního soudu nenastala, protože zkoušející v daném případě detailně a přesvědčivě popsali podstatné chyby a nedostatky, když dospěli k závěru, že odevzdaná práce je zcela neupotřebitelná.

Spolkový ústavní soud však v citovaných rozhodnutích správních soudů shledal porušení čl. 19 odst. 4 Základního zákona, tj. práva na ochranu před poškozením veřejnou mocí. (Naopak otázku, zda byl porušen i čl. 12 odst. 1 ZZ, tzn. právo na volbu vzdělání, ponechal výslovně otevřenou.) Toto pochybení spatřil ve skutečnosti, že správní soudy postupovaly zcela paušálně, pokud dospěly k závěru, že se v daném případě jednalo výlučně o otázku specifického hodnocení. Řešení, které v písemné práci stěžovatelka nabídla (kupní smlouva vs. smlouva o půjčce), se totiž údajně pohybovalo v mezích zmíněného „*Antwortspielraum*“, bylo obhajitelné, a proto nemělo být a priori hodnoceno jako chybné. Je tedy zřejmé, že německá judikatura posunuje meritorní přezkum zkoušek na vysoké škole výrazně dále, než zatím připustily české soudy. Německé soudy totiž připouštějí soudní přezkum i z hlediska samotného obsahu zkoušky a vylučují tak z kognice soudů pouze přezkum specifického hodnocení prováděného zkoušejícím. Dodávám, že přesné vymezení toho, co lze pod tímto specifickým hodnocením chápat, je v obecné rovině velmi obtížné.

K uvedeným případům řešeným soudy přičiním několik poznámek. Předně, pokud připustíme soudní přezkum jednotlivých zkoušek, je velmi obtížné odlišit, které zkoušky (resp. výsledek v nich dosažený) by měly být přezkoumatelné a které nikoliv. Zatímco u zkoušek státnicových si následný přezkum představit dokážu (jde o zkoušku komisionální, zpravidla probíhá alespoň minimální protokolace apod.), zkoušky postupové se z hlediska případného přezkumu jeví jako velmi problematické. Přezkoumatelnost zkoušky totiž znamená přezkoumatelnost jejího průběhu a hodnocení. Tady se skutečně otevírá příslovecná Pandořina skříňka: pokud by totiž zákonodárce či soudy dospěly k závěru o nutnosti přezkumu, musely by být všechny zkoušky buď písemné,

aby byl výkon studenta následně přezkoumatelný, anebo by přinejmenším měl být jejich průběh nahráván tak, aby následně mohl soud vyhodnotit, jaké otázky byly kladeny, jak na ně student odpovídal apod. K tomu doplňují, že soudní přezkum by postupem času dospěl pravděpodobně i k tomu, že by žalobce požadoval srovnání svého výkonu u zkoušky s výkonem ostatních zkoušených: podle zásady předvídatelnosti rozhodování a rovnosti v právech totiž nesmí docházet k tomu, aby zkoušející některé studenty zvýhodňoval či naopak znevýhodňoval podle aktuální nálady či jiných faktorů.

Zde se obávám, že tento proces by vedl k uniformitě a alibismu. Zkoušející by byl vystaven značnému tlaku: aby následně jeho rozhodnutí nebylo soudem shledáno závadným, snažil by se primárně o „krytí si zad“. Ze zkoušek by proto vypadly úvahové otázky, otázky zaměřené na širší znalosti a přehled studenta, na schopnost jeho samostatného uvažování a namísto toho by se množily písemné testy s jednoznačnými a nepochybnitelnými odpověďmi. Obávám se však, že přinejmenším ve společenských vědách takovýchto odpovědí až tak mnoho neexistuje.

Příklad z mého oboru: pokud se např. studenta u ústní postupové zkoušky zeptám na pravomoci prezidenta republiky, nepochybně jde o odbornou otázku. Protože však student u zkoušky smí používat právní předpisy, nemůže postačovat recitace dvou článků Ústavy a je třeba se dále zeptat např. způsobem: Které pravomoci by podle vašeho názoru měly podléhat kontrasignaci a které nikoliv; máte za to, že podle těchto pravomocí máme v ČR silného prezidenta; jakým způsobem by se do postavení prezidenta mohla promítnout jeho přímá volba atp.? Je v těchto případech hodnocení odpovědi jen prostým odborným kvízem anebo se již jedná o specifické hodnocení zkoušejícím? Přiznám se, že nevím.

Na obrovský problém je v případě přezkumu výsledku zkoušky zaděláno i z hlediska jeho odborného hodnocení soudem. Oba případy, o kterých se zmíním, se totiž týkají studentů práv a zde lze očekávat, že soudci potřebné znalosti mají. Nicméně u studentů medicíny, matematicko-fyzikální fakulty či sinologie by zřejmě bylo nezbytné dát zpracovat znalecké posudky na téma správnosti odpovědi, obtížnosti zadání apod. Jakkoliv totiž německé soudy vytvořily sofistickované schéma odlišení odborných otázek od specifického zkušebního hodnocení, obávám se, že v praxi toto odlišování není příliš nosné. Proces dokazování (včetně zpracování zmíněného znaleckého posudku, příp. následného posudku revizního) přitom nebude krátký, takže vznikne další problém: Co má dělat student, který se soudí o platnost určité zkoušky, a jak s ním má jednat fakulta, má mu být např. vyměřen poplatek za překročení délky studia?

Úplně poslední poznámka je spíše jen povzdechem. Obávám se, že zavádění (sic!) velmi sofistickovaných a racionálních přezkumných mechanismů zkoušek na vysokých školách povede i ke ztrátě určité poezie studentského života. Studenti ani učitelé totiž nejsou stroje, mají svoje slabší a silnější stránky a nevyhnutelně zavádění uniformity do zkušebního procesu nepovede k ni-

čemu jinému než k alibismu a k odbourání kouzla akademického prostředí. Navíc se domnívám, že případná pochybení zkoušejících jsou jednoduše odstranitelná již v rámci stávajícího systému: existuje možnost volby zkoušejícího, opravné termíny, právo na komisionální přezkum, je možné si stěžovat apod. Tímto způsobem se lze bránit proti běžným pochybením. A pokud by se jednalo o pochybení závažnější (šikana, obtěžování apod.), zná náš právní řád dostatečnou paletu možností, jak je eliminovat.

Robert Longo, *Válka koncernů: Zeď protekce*, 1982 (hliníkový odlitek)